

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра банківської справи

Допустити до захисту
Завідувач кафедри _____
(підпис)

Кузнєцова Л.В.
(прізвище та ініціали)
“ ____ ” _____ 20__ року

Дипломна робота

на здобуття освітнього ступеня магістра
(освітньо-кваліфікаційний рівень)

з теми

**ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У ФОРМУВАННІ СУЧАСНОЇ
БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ**

Виконала:
студентка 6 курсу, ЦЗФН
Гонтар А.С.
(прізвище та ініціали)

Керівник к.е.н., доцент
Онищенко Ю.І.
(прізвище та ініціали)

Рецензент Ігнат'єва О.П.
(прізвище та ініціали)

ОДЕСА – 2018 року

АНОТАЦІЯ

Предметом дослідження є теоретико-методологічні засади функціонування банківської системи.

Об'єктом дослідження виступає процес ефективної діяльності банків України в умовах кризи.

Мета дипломної роботи полягає в обґрунтуванні теоретичних підходів та розробленні практичних рекомендацій щодо розвитку банківської системи України в період фінансової кризи.

Завданнями роботи є узагальнення сучасних теоретичних підходів до визначення сутності поняття «банківська система», визначення сутності банківської системи України та її структури; проведення періодизації процесу розвитку банківської системи України та визначення етапів формування її інституціональної структури; аналіз структури банківської системи України; розглянути перспективи розвитку банківської системи України в сучасних умовах.

За результатами дослідження сформульовані пропозиції та рекомендації для ефективного регулювання банківської діяльності в період фінансових криз.

Одержані результати можуть бути використані в практичній діяльності НБУ та комерційних банків.

Рік виконання дипломної роботи – 2017-2018 рр

Рік захисту роботи -2018 рік

Ключові слова: банківське регулювання, нагляд, Національний банк України, банківська криза, механізм вдосконалення системи банківського регулювання, економічні нормативи.

Дипломна робота містить 109 сторінок, 14 таблиць, 18 рисунків, список літератури з 60 найменувань.

ANNOTATION

The subject of the study is theoretical and methodological principles of the functioning of the banking system.

The object of research is the process of effective activity of Ukrainian banks in a crisis.

The purpose of the thesis is to substantiate theoretical approaches and develop practical recommendations for the development of the banking system of Ukraine during the financial crisis.

The tasks of the work are a synthesis of modern theoretical approaches to the definition of the essence of the concept of "banking system", the definition of the essence of the banking system of Ukraine and its structure; conduct periodization of the development of the banking system of Ukraine and determine the stages of its institutional structure; analysis of the structure of the banking system of Ukraine; to consider prospects of development of the banking system of Ukraine in modern conditions.

According to the results of the study, suggestions and recommendations for effective regulation of banking activity during financial crises are formulated.

The results obtained can be used in the practice of the NBU and commercial banks.

Year of completion of the thesis - 2017-2018 years

Year of protection of work-2011 year

Key words: banking regulation, supervision, National Bank of Ukraine, banking crisis, mechanism of improvement of the banking regulation system, economic norms.

Thesis contains 109 pages, 14 tables, 18 figures, a list of literature of 60 titles.

ЗМІСТ

	стор .
ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ	
1.1. Економічна сутність банківської системи.....	6
1.2. Основні засади забезпечення стабільності функціонування банківської системи України	17
Висновки до першого розділу.....	26
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	
2.1. Етапи розвитку банківської системи України	28
2.2. Аналіз сучасного етапу розвитку банківської системи України.....	39
2.3. Кластерний аналіз результатів діяльності банків України в сучасних умовах розвитку ринку банківських послуг	59
Висновки до другого розділу.....	71
РОЗДІЛ 3. РОЗВИТОК БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ КРИЗИ	
3.1. Світовий досвід формування структури банківської системи	73
3.2. Особливості виникнення та розвитку банківської кризи в Україні	80
Структуризація процесу діагностики проблемних ситуацій для вибору інструментарію державного регулювання банківського сектору.....	91
3.3. Висновки до третього розділу.....	101
ВИСНОВКИ.. ..	103
Список використаних джерел	105

ВСТУП

Актуальність теми. На сьогоднішній день банківський сектор України перебуває у складному становищі. Програма реформ оздоровлення банківської системи, запропонована Національним банком України, призвела до суттєвого зменшення кількості банків та до радикальних змін у функціонуванні найбільш важливих системних банків. Окреслені процеси викликають об'єктивну необхідність у дослідженні сучасного стану банківського сектору України та його подальших перспектив розвитку.

Отже, на сучасному етапі економічного розвитку, в умовах трансформації національної економіки, серед проблем, пов'язаних з виходом України з кризового стану, важливе місце посідає завдання формування ефективної інституціональної структури банківської системи. Як найважливіший елемент відтворювальної структури економіки банківські установи організують рух і перерозподіл ресурсів суспільства в їх грошовому виразі. Через банківську систему проходять грошові розрахунки і платежі господарюючих суб'єктів та населення в цілому. Саме банки другого рівня виконують важливу функцію мобілізації тимчасово вільних грошових ресурсів і перетворення їх у реальний капітал, здійснюючи різноманітні кредитні, інвестиційні та інші операції і забезпечуючи, таким чином, потреби економіки в додаткових ресурсах.

У кризових умовах функціонування національної економіки, на етапі формування та пошуку оптимальних напрямів та методів розвитку, банківська система України ще сповна не мобілізувала й не реалізувала усі властиві їй стимулюючі можливості. Нерозв'язаними залишаються проблеми: підвищення рівня капіталізації банків; ефективності функціонування банківської системи та способів оцінювання цієї ефективності; удосконалення державної стратегії розвитку банківської

системи, яка б сприяла її надійній та ефективній діяльності. Відтак банківська система потребує удосконалення, розробки фундаментальних та прикладних засад її подальшого зміцнення, усунення негативних проявів, які мають місце в сучасній банківській практиці. У зв'язку з цим виникає об'єктивна необхідність проаналізувати теоретичні основи, охарактеризувати банківську систему, запропонувати практичні рекомендації для поліпшення управління її розвитком, спрямувати цей розвиток у необхідне для економіки та суспільства русло.

Питання формування інституціональної структури і функціонування банківської системи України висвітлено у працях українських економістів, таких як Б. Адамик, І. Іванець, В. Лагутін, О. Любунь, Г. Карчева, О. Кіреєв, В. Кротюк, В. Лисицький, П. Матвієнко, М. Савлук.

Значний внесок у розробку питань теорії і практики функціонування банківської системи здійснили зарубіжні вчені: Дж. М. Кейнс, Й. Шумпетер, А. Пігу, Дж. Герлі, Е. Коен, Е. Шоу, М. Фрідмен, Ф. Мишкін, П. Роуз, Дж. Сінкі, А. Грязнова, Е. Жуков, В. Колесніков, Л. Красавіна, О. Лаврушин, Ю.А. Львов. Означеній тематиці присвячено праці вітчизняних вчених-економістів, зокрема: О. Барановського, О. Васюренка, А. Гальчинського, О. Дзюблюка, Б. Івасіва, І. Лютого, Б. Луціва, В. Міщенко, А. Мороза, Л. Примостки, М. Пуховкіної, М. Савлука, В. Суторміної, Р. Тиркала, С. Циганова.

Мета і задачі дослідження. Мета дипломної роботи полягає в обґрунтуванні теоретичних підходів та розробленні практичних рекомендацій щодо розвитку банківської системи України.

Завданнями роботи є:

- узагальнити сучасні теоретичні підходи до визначення сутності поняття «банківська система»
- визначити сутність банківської системи України та її структури;
- дати характеристику структури банківської системи;
- провести періодизацію процесу розвитку банківської системи

України та визначити етапи формування її інституціональної структури;

- провести аналіз і структури банківської системи України;
- розглянути перспективи розвитку банківської системи України в

сучасних умовах.

Об'єктом дослідження є процеси формування структури банківської системи.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні засади формування банківської системи.

Методи дослідження. У процесі написання дипломної роботи використовувалися як загальнонаукові, так і спеціальні методи пізнання: аналізу та синтезу - для визначення сутності поняття «банківська система» та вивчення її структурних складових, а також порівняльний аналіз, методи індукції і дедукції, діалектичний метод, систематичний підхід, графічний метод та метод побудови аналітичних таблиць.

Інформаційна база дослідження. Методологічною та теоретичною основами дослідження послуговували наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених-економістів, матеріали наукових статей періодичної преси, нормативно-законодавчі акти України (Закон України «Про банки та банківську діяльність», Закон України «Про Національний Банк України» та ін. закони) В якості емпіричної бази дослідження використані статистичні звіти Національного банку України, офіційні статистичні матеріали Державного комітету статистики України, а також окремих банківських установ.

ВИСНОВКИ

Таким чином, у результаті проведених досліджень досягнута мета, а саме науково обґрунтовано теоретичні положення, методичне забезпечення та практичні рекомендації щодо подолання кризових явищ в банківському секторі в умовах впливу глобалізаційних процесів. При досягненні мети отримано наступні результати:

Порушення фінансової стабільності банківської системи пов'язують з виникненням банківських криз. Банківська криза – це розлад системи перерозподілу грошових потоків спричинений нестабільністю банківської системи, що проявляється в масовому знятті коштів з депозитів, обмеженні кредитних операцій, підвищенні реальних відсоткових ставок, банкрутствах банків, зниженні пропозиції грошей, що в результаті приводить як до негативних явищ, в залежності від ефективності стратегії подолання кризи.

Основними причинами виникнення банківської кризи є: несприятливі зміни цін на основних міжнародних ринках; переважання частки короткотермінових зобов'язань у структурі зовнішнього боргу; подорожчання національної валюти; високі процентні витрати за внутрішнім боргом; висока вартість запозичень на ринку міжбанківських кредитів; високий рівень ризиків у банківській системі; сповільнення економічного зростання; інфляція; відкритість економіки; валютизація активів банківської системи.

Вплив кризи на діяльність банків проявляється наступними негативними проявами. Зокрема, зменшується сукупний банківський капітал; знижується вартість активів; відбувається вилучення клієнтами заощаджень, як наслідок скорочення ресурсної бази банківської системи; погіршується якість та структура кредитних портфелів; посилюється невідповідність між пасивами та активами банків за обсягами та термінами; зменшуються обсяги операцій та прибутків; відбувається скорочення мережі банківських установ та їх філій. З метою подолання зазначених проявів кризи центральні банки зобов'язані розробити антикризові заходи.

Подолання банківських криз передбачає здійснення комплексу антикризових заходів, що спрямовуються як на усунення причин кризи, так і на нейтралізацію її основних наслідків. Аналіз міжнародного досвіду доводить, що застосування різних методів подолання банківських криз може призвести до різних результатів.

У процесі подальшого поглиблення банківської реформи з метою всебічного зміцнення та очищення банківської системи, забезпечення на ділі її ефективної підтримки з боку держави необхідно розглядати питання не лише кількісного зменшення, але й якісного розвитку банківської системи України. Зменшення кількості банківських установ (віднесення їх до категорії неплатоспроможних, відкликання ліцензії та ліквідація) має відбуватися з використанням зарубіжного досвіду. З боку держави необхідно проводити не політику ліквідації банківських установ, а політику «кількісного пом'якшення» через їх реорганізацію шляхом злиття чи приєднання (поглинання) і спільних зусиль як Національного банку України, так і уряду. Держава має стимулювати розвиток власної банківської системи, інакше з'являться можливості виникнення явища монополізації на фінансово-кредитному ринку, а на місце вітчизняних банків прийдуть іноземні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність»: від 07.12.2000 р. Відомості Верховної Ради України. – 2001. - N 5-6.
2. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей проведення заходів з фінансового оздоровлення банків»: від 24.07.2009 № 1617-VI
3. Закон Укоаїни «Про Національний банк України» від 20.05.1999 р. // N 29.
4. Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.1996 N 94/96 ВР - № 2850 – VI.
5. Постанова НБУ «Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні» № 368 від 28.08.2001.
6. Про розподіл банків на групи: Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 30.12.2008 р. № 765 // Офіційний вісник України. – 2008. - № 100. – ст. 389.
7. Андрушків Т. Банки як суб'єкти фінансових ринків України: роль і перспективи // Банківська справа. – 2008. - № 2 – с. 87
8. Аржевитин, С. Проблемы банковской системы Украины в XXI столетии// Мир денег. – 2000. – № 6. – с. 65
9. Барановський О. Іноземний капітал на ринках банківських послуг України, Росії та Білорусі // Вісник НБУ. – 2007. – № 9. – с. 123.
10. Бутов А.М.; Колодій І.Є.; Шпаргало Г.Є.. Формування і розвиток банківської системи України в умовах трансформаційних процесів// Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.5 - с. 178.
11. Васюренко О. В. Банківські операції: Навч. посіб. – 4-те вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2004. – 324 с.
12. Вовчак О. Д. Банківська справа в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку // Фінанси України. - 2003. - № 10. – с.156. 13.

Волощук, І. Шляхи формування конкурентоспроможності банківської системи України. // Вісник НБУ. – 2001. – № 6. – с. 98.

14. Гетьманцев Д.О., Шукліна Н.Г. «Банківське право України» Навч.посібник.Видавництво: ЦУЛ./- 2007р. – с.344.

15. Геєць В. Іноземний капітал у банківській системі України.// Дзеркало тижня. – 2007. – № 26 (605), с.154

16. Гуцал І., Чайковський Я. Банківська система України: стан і перспективи // Банківська справа. – 2008 - № 2 – с. 113.

17. Деревська О.Б. Тенденції та перспективи розвитку банківської системи України / О.Б. Деревська // Вісник університету банківської справи Національного банку України. – 2010. - №6. – с.212.

18. Дзюблюк О.В. Структурні аспекти вдосконалення банківської системи країни // Фінанси України. – 2009 - № 1 – с. 111.

19. Дмитренко М.Г. Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України в умовах глобалізації фінансових ринків // Вісник університету банківської справи Національного банку України.–2008р.- №3–с.165.

20. Енциклопедія банківської справи України. Київ:Молодь, 2001р., с.51.

21. Жукова Е.Ф.: Банки и банковские операции: Учебник - М.: ЮНИТИ. Банки и биржи, 2007. – с. 264.

22. Зеліско Н.Б. Вплив іноземного капіталу на функціонування банківської системи в Україні // Вісник університету банківської справи національного банку України. - 2008 - № 3 – с. 145.

23. Коцовська Р., В. Ричаківська, Г. Табачук, Я. Грудзевич, М. Вознюк Операції комерційних банків: – 2-ге вид., доп. – Львів: ЛБІ НБУ, 2001.– с.516.

24. Карчева Г.Т., Затварська О.О. Оцінка ефективності розвитку банківської системи України та шляхи її підвищення // Проблеми і

перспективи розвитку банківської системи України. – Зб. наук. праць. – Т. – Суми: ВВП —Мрія-1|| ЛТД, УАБС, 2004. – с. 98.

25. Лаврушин И.О. «Деньги, кредит, банки»: Навч. посібник-2-е изд., перераб. и доп.— М.: Финансы и статистика, 2000.— с. 464.

26. Мещеряков А.А. Організація діяльності комерційного банку. Навчальний посібник. – К., 2007. – 608 с.

27. Мазуріна О.В., Концентрація українського банківського капіталу як основа інтеграції національної банківської системи в світову // Вісник університету банківської справи національного банку України - 2008. - №15 – с. 163.

28. Міщенко В.І., Стельмах В.С. Роль Національного банку України в забезпеченні стабільності національної грошової одиниці // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: Зб. наук. праць. — Т. 9. —Суми: ВВП "Мрія - 1" Лтд, 2004- с. 130 – 137.

29. Онищенко Ю.І. Дисертація «Формування структури банківської системи України» - 2010р., с. 226.

30. Основні показники діяльності банків України на 1 липня 2011 року // Вісник НБУ – 2011. – №1. – с. 83.

31. Петрук О.М. Банківська справа: Навч. Посібник / За ред.д.е.н., проф. Ф.Ф.Бутинця. – К.: Кондор,2004.- 461 с.

32. Продченко И.А. Гроші. Кредит. Банки: Учебный курс. Часть 2 / - М.: МЭИПТ, 2009. - 134 с.

33. Прокопенко І.Ф., Ганін В.І., Соляр В.В., Маслов С.І. Основи банківської справи: Навчальний посібник.- К.: Центр навчальної літератури, 2005., с.348.

34. Павлюк К. В. Діяльність іноземних комерційних банків в Україні: тенденції та проблеми //Фінанси України.–2006.–№ 6.– с. 172.

35. Панова Г.С. Украинские банки в зеркале мировых тенденций //Банковские услуги. – 2008. - №12 – с. 76.

36. Петрик О. «Вплив фінансової економічної кризи на банківську діяльність в Україні»//Вісник НБУ, №2 2010р, с.73.
37. Поляк Н., Вовчак О. «Причини та наслідки впливу світової кризи на сектори економіки України»//Вісник НБУ, №1 2010 р, с.98.
38. Романишин В.О., Уманців Ю.М. Центральний банк і грошово-кредитна політика: Навчальний посібник.–К.:Атіка, 2005 – 480 с.
39. Романова М.І., Устюгова Ж.В. Основи банківської справи: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2007 - 432с.
40. Савлук М.І. Вступ до банківської справи. – Київ: Лібра, 1998. –с.95.
41. Савлук, А. М. Мороз, М. Ф. Пуховкіна та ін. «Гроші та кредит» : Підручник / За заг. ред. М. І. Савлука. — К.: КНЕУ, 2001. — 599 с.
42. Стрельбицька Л.М., Стрельбицький М.П. «Основи безпеки банківської системи України та банківської діяльності. Монографія.:Видавництво – Кондор, 2004р. – с.600.
43. Сенищ І.П. Вплив фінансової кризи на перспективи розвитку української банківської системи / І.П. Сенищ // Фінанси України – 2009. - №11. - с. 69.
44. Смовженко Т., Другов О. Управління процесом зростання участі іноземних інвесторів у роботі банківської системи України.// Вісник НБУ. – 2008. – № 1. – с. 94.
45. Шелудько Н. М. Іноземний капітал у банківському секторі України: тенденції, проблеми і перспективи //Фінанси України. – 2004. – № 12. – с. 136.
46. Шелудько Н. М. Іноземний капітал у банківському секторі України: проблеми і наслідки // Фінанси України. – 2006. – № 7. – с. 111.
47. Uiboupin, J. Banking Sector Stability in New Europe: Impact of Foreign Banks [Електронний ресурс]/ Uiboupin, J . – 2005. – 9р. – Режим доступу: http://www.mtk.ut.ee/vaiska/2005/ll_sektoral/Uiboupin.pdf – 1.

48. Patrick Honohan: «BANKING SYSTEM FAILURES IN DEVELOPING AND TRANSITION COUNTRIES:DIAGNOSIS AND PREDICTION» - 1997 – 38с.

49. Mishkin F. (2004), The Economics of Money, Banking and Financial Markets, Columbia University (seventh edition).- с.34

50. Бюлетень НБУ: аналітично-статистичне видання Національного банку України / засновник: Національний банк України- 2011, січень. - №4(217). – К.: Національний банк України, 2011.- №4(217),с.214

51. Окремі дані про банки України – Доступ до ресурсу у режимі www.bank.gov.ua/Statist/index.htm

52. Окремі дані про іноземні банки – Доступ до ресурсу у режимі www.thebanker.com/news

53. Офіційний сайт Верховної Ради України – Доступ до ресурсу у режимі <http://www.rada.gov.ua/>

54. Офіційний сайт Національного Банку України – Доступ до ресурсу у режимі <http://www.bank.gov.ua/>

55. Офіційний сайт Асоціації українських банків – Доступ до ресурсу у режимі <http://aub.org.ua/>

56. Офіційний сайт Національного банку Республіки Молдова – Доступ до ресурсу у режимі <http://www.bnm.md/ru/home>

57. Офіційний сайт Національного банку Російської Федерації – Доступ до ресурсу у режимі <http://www.cbr.ru/>

58. Офіційний сайт Національного банку Республіки Казахстан – Доступ до ресурсу у режимі <http://www.nationalbank.kz/>

59. Офіційний сайт Національного банку Республіки Білорусь – Доступ до ресурсу у режимі <http://www.nbrb.by/>

60. Офіційний сайт ПриватБанку – Доступ до ресурсів у режимі <http://privatbank.ua/>